

Anticheta brevipennis nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera: Sciomyzidae)

HERMAN DE JONG & JAN WILLEM VAN ZUIJLEN

JONG, H. DE & J. W. A. VAN ZUIJLEN, 1992. *ANTICHETA BREVIPENNIS* NEW TO THE FAUNA OF THE NETHERLANDS (DIPTERA: SCIOMYZIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 52 (5): 70-72.

Abstract: *Anticheta brevipennis* is recorded for the first time from The Netherlands. A male was captured near Hasselt (province of Overijssel), while a second male and a female were captured near Udenhout (province of Noord-Brabant). The only other species of the genus *Anticheta* known to occur in The Netherlands is *A. analis*. Till now both species have been rarely collected in The Netherlands.

H. de Jong, Afdeling Entomologie, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam.

J. W. A. van Zuijlen, Nationaal Natuurhistorisch Museum, Raamsteeg 2, 2300 RA Leiden.

Inleiding

Bij het nazien van ongedetermineerd vliegenmateriaal in de collectie van de afdeling Entomologie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum) te Amsterdam (ZMA) viel een exemplaar op van wat bij determinatie een mannetje van *Anticheta brevipennis* (Zetterstedt) bleek te zijn. De vlieg werd door de heer B. van Aartsen met behulp van een malaiseval gevangen in de „Stadsgaten” bij Hasselt (Overijssel) op 3.viii.1986. Door de Insektenwerkgroep van de KNNV-afdeling Tilburg werden van dezelfde soort in de week van 26.v. tot 2.vi.1990 een mannetje, en in de week van 14 tot 21.vii.1990 een vrouwtje gevangen in „De Brand” bij Udenhout (Noord-Brabant). Ook hier betrof het vangsten gedaan met een malaiseval. *Anticheta brevipennis* werd nog niet eerder uit Nederland vermeld.

Het genus *Anticheta* Haliday

Het genus *Anticheta* (in de literatuur doorgaans foutief ten tonele gevoerd als *Antichaeta* Haliday) behoort tot de familie Sciomyzidae, ook wel slakkendodende vliegen genoemd. Tot nu toe zijn er dertien soorten in dit genus beschreven, waarvan zes soorten uit het Palaearctisch gebied bekend zijn. Alle zes staan als

vrij zeldzaam tot zeer zeldzaam te boek (Rozkošný, 1984, 1987; Rozkošný & Elberg, 1984). *Anticheta brevipennis* is van de Palaearctische soorten nog de meest algemeen voorkomende soort. Het is een klein donker vliegje (3,4-5,0 mm lang) dat niettemin gemakkelijk te herkennen is aan de enigszins be-rookte, smalle en verkorte vleugels (fig. 1). Aan de laatste eigenschap ontleent de soort haar naam. Opgemerkt moet worden dat het bij Hasselt gevangen mannetje in een veel gebruikt determinatiekenmerk afwijkt van wat gewoonlijk wordt aangetroffen bij *A. brevipennis*: hij is in het bezit van een presuturale borstel. Volgens de bestaande beschrijvingen van *A. brevipennis* dient zo'n borstel bij deze soort afwezig te zijn (borstel aangeduid door pijltje in fig. 1).

Determinatie van dit exemplaar met onder andere Revier & Van der Goot (1989) leverde geen eenduidige soortbepaling op. Professor Rozkošný, de expert op het gebied van de Palaearctische Sciomyzidae, bevestigde echter ons vermoeden dat het hier wel degelijk *A. brevipennis* betreft.

Anticheta brevipennis is de tweede uit Nederland bekende vertegenwoordiger van het genus *Anticheta*. Eerder werd *A. analis* (Mei-

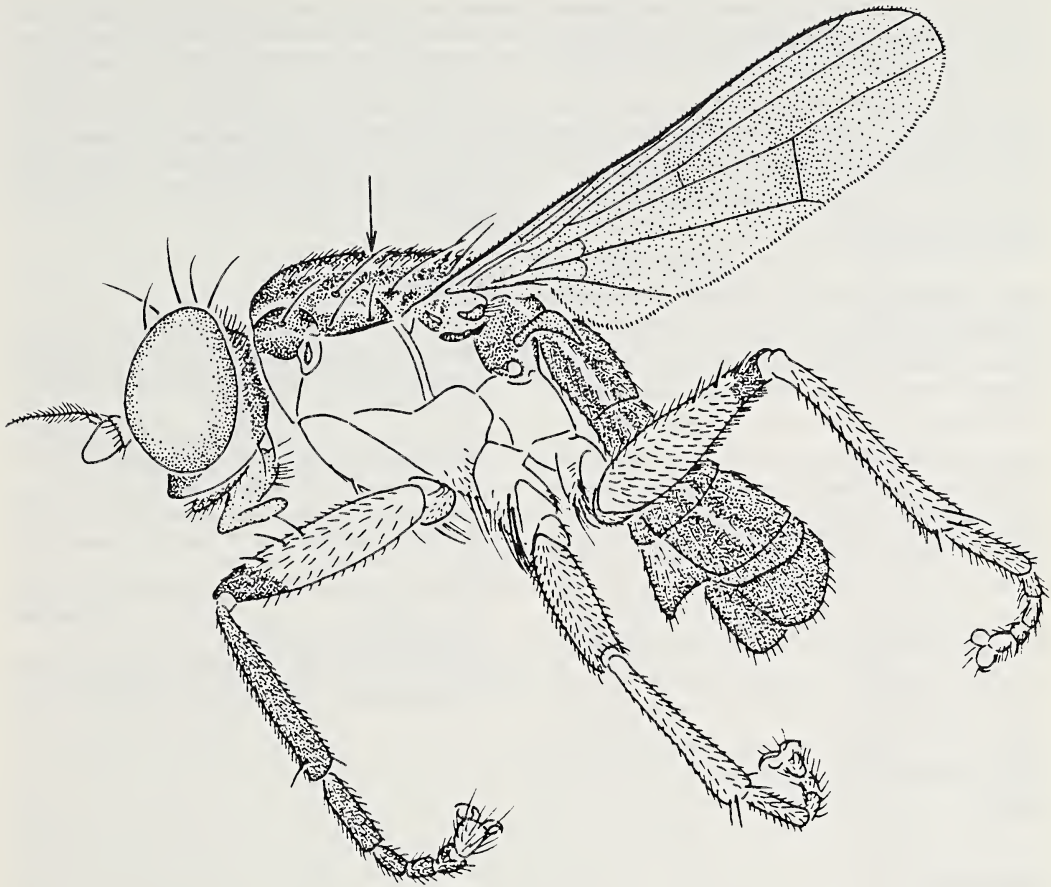

Fig. 1. *Anticheta brevipennis*, ♂, Hasselt (Ov.), 3.viii.1986.

gen) aangetroffen, een soort waarvan tot nu toe in ons land tenminste zeven exemplaren zijn verzameld: Bussum, 12.v.1903, ♂; Amsterdam, 3.viii.1920, geslacht onbekend; Amsterdam, 23.iv.1921, ♂; Voorthuizen, 21.iv.1982, ♀; Nederhorst den Berg, 2.vii.1982, ♂; „De Brand”, Udenhout, 28.iv-6.v.1990, ♂ en 19-26.v.1990, ♂. Beide laatste exemplaren bevinden zich in de collectie Van Zuijlen, de overige exemplaren horen thuis in de collectie van het ZMA (het exemplaar van Amsterdam waarvan het geslacht niet meer kon worden vastgesteld en het vrouwtje gevangen te Voorthuizen zijn inmiddels uit de collectie van het ZMA verdwenen).

Zowel *A. analis* als *A. brevipennis* kunnen tot de zeldzaamheden onder de Nederlandse Sciomyzidae worden gerekend. De kleine

vliegjes kunnen echter gemakkelijk over het hoofd worden gezien.

Habitat en biologie

Volgens de literatuur kan *A. brevipennis* plaatselijk talrijk zijn in vochtige en beschaduwde habitats met kruidachtige vegetatie aan de zoom van bossen en aan de randen van moerassen en tijdelijke plassen. Als vliegtijd van *A. brevipennis* wordt de periode van midden juni tot eind augustus of begin september opgegeven (Knutson, 1966; Rozkošný, 1984). Het in „De Brand” gevangen mannetje mag dan ook als een vroeg exemplaar beschouwd worden.

Knutson (1966) bestudeerde de biologie van *A. analis* en *A. brevipennis*. De larven van deze soorten hebben een voor de familie unieke le-

venswijze. Normaal gesproken zijn de larven van Sciomyzidae predatoren of parasitoiden van jonge of volwassen slakken. De soorten van *Anticheta* daarentegen voeden zich in het larvale stadium uitsluitend met de eieren en de zich ontwikkelende embryo's van slakken. De slakken zelf worden door de *Anticheta*-larven ongemoeid gelaten.

De larven van *A. analis* schijnen zich in het veld te beperken tot de eikapsels van *Galba truncatula* (Müller). In het laboratorium bleken ze echter ook te kweken te zijn op de eikapsels van *Lymnaea stagnalis* (Linnaeus) en de eimassa's van een *Succinea*-soort. De larven van *A. brevipennis* werden in het veld aangetroffen in de eimassa's van een *Succinea*-soort, maar voedden zich in het laboratorium ook met de inhoud van de eikapsels van *Galba truncatula*. De eerste twee dagen van hun bestaan doen de larven van beide *Anticheta*-soorten zich te goed aan de gelatineuze laag die de embryo's omgeeft, vervolgens worden de embryo's zelf geconsumeerd. Voor een gedetailleerde beschrijving van de biologie van de beide soorten wordt verwezen naar Knutson (1966).

Dankwoord

Graag willen wij Volkert van der Goot (Amsterdam) bedanken voor het attenderen van de eerste auteur op de

vondst van *A. brevipennis* door de tweede auteur en voor de bevestiging van de determinatie van het mannetje van *A. brevipennis* uit „De Brand”. Professor Rudolf Rozkošný (Brno) bedanken we bijzonder voor zijn bereidwilligheid om het enigszins afwijkende mannetje van Hasselt aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Tenslotte willen we Hans Revier (Harlingen) bedanken voor het uiterst snel opdippen van zijn notities over de verdwenen ZMA-exemplaren van *A. analis*.

Literatuur

- KNUTSON, L. V., 1966. Biology and immature stages of malacophagous flies: *Antichaeta analis*, *A. atriseta*, *A. brevipennis* and *A. obliviosa* (Diptera: Sciomyzidae). – *Trans. Am. ent. Soc.* 92: 67-101.
- REVIER, J. M. & V. S. VAN DER GOOT, 1989. Slakkendurende vliegen (Sciomyzidae) van Noordwest-Europa. – *Wet. Meded. K. ned. natuurh. Veren.* 191: 1-64.
- ROZKOŠNÝ, R., 1984. The Sciomyzidae (Diptera) of Fennoscandia and Denmark. – *Fauna ent. scand.* 14: 1-224.
- ROZKOŠNÝ, R., 1987. A review of the Palaearctic Sciomyzidae /Diptera/. – *Folia přírod. Fak. Univ. Purkyně, Biologia* 86: 1-101, figs. 1-482.
- ROZKOŠNÝ, R. & K. ELBERG, 1984. Family Sciomyzidae (Tetanoceridae). – *Cat. Pal. Dipt.* 9: 167-193.

Geaccepteerd 15.i.1992.